

“ Völkische Kultur vs Zivilisation ”

[...] οι συντηρητικοί επαναστάτες ήταν εθνικιστές που πίστευαν ότι οι αρετές του γερμανικού Volk [=λαού] ήταν ανώτερες από τις καταστρεπτικές επιρροές του δυτικού καπιταλισμού και φιλελευθερισμού από τη μια, και του μαρξιστικού σοσιαλισμού από την άλλη. Αυτό προσέδωσε στα κείμενά τους έναν κυρίαρχο αντιμοντερνιστικό τόνο. Υπεράσπιζαν τη Völkische Kultur [=λαϊκή κουλτούρα] απέναντι στην κοσμοπολίτικη Zivilisation [=τεχνικός πολιτισμός]. Η πρώτη είχε τις ρίζες της στο λαό. Η δεύτερη ήταν άψυχη, εξωτερική, τεχνητή.

Γι' αυτούς "Το Βερολίνο ήταν η άκαρδη μητρόπολη των αριστερών διανοουμένων, της πορνογραφίας και της μαζικής κατανάλωσης." [...]

Το κεντρικό αντιθετικό δίπολο του εθνικισμού τους ήταν αυτό της Kultur vs Zivilisation. Από τη μια μεριά έστεκε το Volk ως κοινότητα αίματος, φυλής και πολιτιστικής παράδοσης. Από την άλλη βρισκόταν η απειλή του Amerikanismus, ο φιλελευθερισμός, το εμπόριο, ο υλισμός, το κοινοβούλιο με τα πολιτικά κόμματα, και η Δημοκρατία της Βαϊμάρης. Ο εθνικισμός λειτουργούσε ως μια εγκόσμια θρησκεία που υποσχόταν μια εναλλακτική λύση απέναντι σε έναν κόσμο που υπέφερε από υπερβολική δόση καπιταλιστικού και κομμουνιστικού εξορθολογισμού. [...]

ο αντισημιτισμός δεν ήταν απών από τη συντηρητική επανάσταση. Μερικοί πίστευαν ότι η πορεία της πολιτιστικής παρακμής και της ηθικής αποσύνθεσης στη Βαϊμάρη δεν ήταν διόλου συμπτωματική, αλλά αποτελούσε τμήμα μιας ενορχηστρωμένης και καλοσχεδιασμένης συνωμοσίας του διεθνούς εβραϊσμού, που είχε ως στόχο να υποσκάψει κάθε τι το υγιές στη Γερμανία, έτσι ώστε η χώρα να μην μπορέσει ποτέ να ανακάμψει και να μεγαλοουργήσει. [...]

υποστήριζαν ότι η Gemeinschaft [=κοινότητα] ήταν κάτι το αφ' εαυτού καλό και ενωμένο, σε αντίθεση με τη διχασμένη και κατακερματισμένη Gesellschaft [=κοινωνία]. Η ιδέα της Gemeinschaft, και αργότερα αυτή της Volksgemeinschaft [=λαϊκής κοινότητας], πήρε αυταρχικές προεκτάσεις. Διακήρυσσε την ύπαρξη μιας κοινωνικής αρμονίας δίχως να μιλάει για τις υπαρκτές κοινωνικές συγκρούσεις, και εγκαθίδρυε μια ηθική και ηθικολογική βάση για την ατομική θυσία και την υποταγή στις υπάρχουσες πολιτικές δυνάμεις. [...]

Ο εθνικιστικός ιδεαλισμός ήταν προορισμένος να θριαμβεύσει επί των εγωιστικών συμφερόντων των συνδικάτων και της υλιστικής φιλοσοφίας των αριστερών κομμάτων. [...]

Ενώ η άκρα Αριστερά επιδίωκε το τέλος της κυριαρχίας της οικονομίας πάνω στην κοινωνική ζωή μέσω μιας κομμουνιστικής επανάστασης, οι της άκρας Δεξιάς επιδίωκαν έναν παρόμοιο στόχο μέσω της επέκτασης του κράτους πάνω στην κοινωνία. [...]

Ορισμένες προσωπικότητες της συντηρητικής επανάστασης, όπως οι "εθνικομπολσεβίκοι" γύρω από τον Ερνστ Νήκις (Ernst Niekisch), ερμήνευσαν τη συμμαχία του Βαν ντεν Μπρουκ με τους "νεαρούς λαούς" σαν ένα κάλεσμα για μια γερμανο-ρωσική συμμαχία θεμελιωμένη πάνω σε έναν κοινό αντιφιλελευθερισμό και σε μian απέχθεια προς τις δυτικές δημοκρατίες. Αλλά ο Σπένγκλερ (και αργότερα ο Χάιντεγγερ) υποστήριζε μian άποψη που ήταν περισσότερο αποδεκτή, ότι δηλαδή η Γερμανία ως "ενδιάμεσο" έθνος θα έπρεπε να ακολουθήσει έναν "τρίτο δρόμο" ανάμεσα στην καπιταλιστική Δύση και την κομμουνιστική Ανατολή. Ο σοσιαλισμός, ισχυριζόταν ο Σπένγκλερ, πρέπει να γίνει συμβατός με τις αντιφιλελεύθερες, αυταρχικές παραδόσεις του γερμανικού εθνικισμού. [...]

Επειδή είτε ποτέ τους δεν προσχώρησαν στο ναζιστικό κόμμα (Γιούνγκερ, Φράυερ, Ζόμπарт, Σπένγκλερ), είτε προσχώρησαν για ένα μικρό μόνο διάστημα (Χάιντεγγερ, Σμιτ), κάποιοι αναλυτές τόνισαν το χάσμα ανάμεσα στις απόψεις τους και σ' εκείνες του εθνικοσοσιαλισμού. Αλλά οι ομοιότητες είναι σημαντικότερες από τις διαφορές. Είτε αυτό τους άρεσε, είτε όχι, ο Χίτλερ επιχείρησε να πραγματοποιήσει την πολιτιστική επανάσταση που αυτοί επαγγέλλονταν. Ίσως να ακούγεται παράξενο να χαρακτηρίζει κανείς τον Χίτλερ πολιτιστικό επαναστάτη, όμως τόσο οι ρίζες του όσο και οι προθέσεις του οδηγούν προς αυτή την κατεύθυνση. Μαζί με τους αντιδραστικούς μοντερνιστές, συμμεριζόταν μian ιδεολογία της βούλησης, που κατάγεται από τον Νίτσε και τον Σοπενχάουερ, μian άποψη που θεωρεί την πολιτική αισθητικό έργο, μian κοινωνικο-δαρβινιστική αντίληψη για την πολιτική ως πάλη, τον ανορθολογισμό και τον αντισημιτισμό, καθώς και την αίσθηση πως η Γερμανία βυθιζόταν σε μian απελπιστική κατάσταση εκφυλισμού. Ο Χίτλερ υποσχέθηκε να αναστρέψει αυτήν την πορεία χτυπώντας την κύρια πηγή της αρρώστιας, τους Εβραίους. Η ιδιοφυΐα του έγκειται εν μέρει στο ότι έπεισε αυτούς που τον ακολουθούσαν ότι θα διεξήγαγε μian πολιτιστική επανάσταση και ότι θα σταματούσε την πορεία απομάγευσης του κόσμου προς την οποία ωθούσαν ο φιλελευθερισμός και ο μαρξισμός, δίχως όμως να οδηγήσει τη Γερμανία πίσω στην προβιομηχανική αδυναμία. Όπως οι αντιδραστικοί μοντερνιστές, έτσι κι αυτός περιφρονούσε το λαϊκό βουκολισμό, πρεσβεύοντας αυτό που ο Γκαίμπελς αποκαλούσε "ατσαλένιο ρομαντισμό". Αντίθετα όμως μ' αυτούς, ο Χίτλερ είχε δεσμευτεί να

ακολουθήσει τις συνέπειες των ιδεών τους μέχρι τη λογική τους απόληξη τον πόλεμο και τη μαζική εξόντωση. [...]

η βιασύνη για συγκρίσεις συσκοτίσε τη γερμανική μοναδικότητα. Πουθενά αλλού στην Ευρώπη η τεχνολογική νεωτερικότητα και η ρομαντική διαμαρτυρία δεν συγκρούστηκαν με τόση σφοδρότητα όσο στη Γερμανία. Πουθενά αλλού δεν υπήρξε τόσο ταχεία εκβιομηχάνιση με την απουσία επιτυχημένης αστικής επανάστασης. Και πουθενά αλλού η διαμαρτυρία ενάντια στο Διαφωτισμό δεν αποτέλεσε συστατικό στοιχείο στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, όπως έγινε στη Γερμανία από τις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα και ως τη Βαϊμάρη. [...]

(Jeffrey Herf, *Αντιδραστικός Μοντερνισμός, Τεχνολογία, κουλτούρα και πολιτική στη Βαϊμάρη και το Τρίτο Ράιχ*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996)

.....Σε διάστημα λίγων μηνών μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία (1933) οι Ναζί κατόρθωσαν να ελέγξουν και να αναδιοργανώσουν τη δημόσια ζωή σε όλες τις πόλεις και τα χωριά της Γερμανίας. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποίησαν εκτός των άλλων τα νέα μέσα της εποχής: το ραδιόφωνο και τον κινηματογράφο. [...] Ειδικά το ραδιόφωνο μετατράπηκε σε κεντρικό εργαλείο προπαγάνδας των εθνικοσοσιαλιστών. Λόγω της σχετικά προσιτής τιμής του "δέκτη του λαού", γύρω στο 70% των νοικοκυριών διέθετε ραδιοφωνική συσκευή το 1939 (25% το 1933). Στις αναρίθμητες εκδηλώσεις και διαδηλώσεις, μέσα από τον Τύπο και το ραδιόφωνο οι Γερμανοί βομβαρδίζονται καθημερινά από ναζιστικά συνθήματα που είχαν σκοπό να δημιουργήσουν έναν λαό πειθήνιο και αφοσιωμένο στο έθνος και τον ηγέτη του. Οι εντυπωσιακές πορείες των Ες Α και των Ες Ες, οι άριστα σκηνοθετημένες εθνικοσοσιαλιστικές διαδηλώσεις και γιορτές ενθουσίαζαν στην αρχή πολλούς ανθρώπους, καθώς σφυρηλατούσαν την κοινωνικότητα και την αλληλεγγύη. Η στρατιωτική μουσική και μια θάλασσα από σημαίες με τον αγκυλωτό σταυρό ανέδιδαν μια μεγαλοπρέπεια που θύμιζε θρησκευτικές γιορτές. Οι νέες ευκαιρίες δράσης που πρόσφεραν οι Ναζί ειδικά στους απλούς ανθρώπους στις διάφορες οργανώσεις του κόμματος, τους δημιουργούσε την αίσθηση ότι τους έπαιρναν στα σοβαρά και είχαν μια αξία στην κοινωνία. Με την ανάληψη ενός αξιώματος στις οργανώσεις του Ναζιστικού Κόμματος μπορούσε κάποιος να βελτιώσει την κοινωνική του θέση. [...]

Η κομματική στολή είχε βαρύνουσα σημασία και άνοιγε πολλούς δρόμους για μια γρήγορη και πρωτόγνωρη κοινωνική άνοδο. Η υποχρεωτική εισαγωγή του χιτλερικού χαιρετισμού στις υπηρεσίες, τις επιχειρήσεις και τα σχολεία αποτέλεσε καίριο πλήγμα κατά της ιδιωτικής ελευθερίας των πολιτών. Η ιδιωτική ζωή και η δημόσια παρουσία του κάθε πολίτη βρίσκονταν υπό διαρκή και στενή παρακολούθηση από τους εκπροσώπους του καθεστώτος. Η παραμικρή παρέκκλιση από τις αρχές συμπεριφοράς που επέβαλαν οι Ναζί είχε σοβαρότατες συνέπειες, φυσικές, κοινωνικές και επαγγελματικές. Η τρομοκρατία, οι ξυλοδαρμοί, οι ανακρίσεις και τα βασανιστήρια στα κρατητήρια της Μυστικής Αστυνομίας (Γκεστάπο) ανήκαν στην ημερήσια διάταξη για τους αμφισβητίες, τους πολιτικούς αντιπάλους, ακόμη και για όσους δεν εκδηλώνονταν ανοικτά υπέρ του καθεστώτος.

(W. Mickel - B. Wiegand (επιμ.), *Geschichte, Politik und Gesellschaft*, Βερολίνο 1998)

.....Μεταξύ 1933 και 1941 ο αριθμός των ακροατών ραδιοφώνου αυξήθηκε από 4 σε 16 εκατομμύρια. Αυτή η εξέλιξη κατέστη δυνατή με την τυποποίηση της παραγωγής μιας φθηνής συσκευής, του "δέκτη του λαού" (Volksempfänger). [...] (Gustav Auernheimer, *Σοσιαλδημοκρατία, Εθνικοσοσιαλισμός, Κριτική Θεωρία, Δοκίμια για τη σύγχρονη ιστορία της Γερμανίας*, Πλέθρον)

(...Ανδρες και γυναίκες στο δρόμο για την "προσφορά εθνικής εργασίας". Πίστη, φρόνημα, ομαδικότητα και πνεύμα αυταπάρνησης έπρεπε να χαρακτηρίζει τους πρωτοπόρους του γερμανικού έθνους...

Wien 1938, (Ausstellungskatalog), Βιέννη 1988. <http://www.ekebi.gr>)

Αυτόνομη Πρωτοβουλία